

УДК 341.231.14(094.5)

Є.Б. ТІТОВ, канд. юрид. наук, Харківський національний університет внутрішніх справ

МІЖНАРОДНІ МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ У СФЕРІ БОРОТЬБИ З КАТУВАННЯМИ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НЕГУМАННОГО ПОВОДЖЕННЯ

Ключові слова: захист прав людини, механізми контролю, катування, жорстоке поводження, негуманне поводження

У сучасній юридичній науці загальноприйнятою ідеєю про те, що будь-які правові норми виконують покладені на них функції тільки у разі їх дотримання. При цьому механізм реалізації міжнародно-правових норм здійснюється за допомогою їх імплементації у національне законодавство держав і контролю з боку міжнародних організацій або спеціально заснованих незалежних органів за дотриманням державами їхніх зобов'язань згідно з цими нормами. Таким чином, розробка контрольних механізмів, покликаних забезпечити виконання міжнародно-правових норм, є обов'язковою умовою реалізації міжнародно-правових норм у цілому і міжнародно-правового захисту прав і свобод людини зокрема.

Враховуючи різноманітні умови, що визначають дію тих чи інших норм, створення механізмів з контролю за їх дотриманням не можна назвати простим завданням. Як зазначено в книзі М. Дженіса, Р. Кея і Е. Бредлі, «...будь-які труднощі, що виникають при створенні ефективних норм міжнародного права, бліднуть перед проблемою забезпечення дії таких норм...» [1, с.3].

У зв'язку з цим С.В. Черниченко зазначав: «Зростання міжнародних контрольних механізмів і процедур у галузі прав людини... – серйозне явище у сучасному міжнародному житті... Зараз при розробці практично будь-

якого нового договору у галузі прав людини до нього включають статті, що передбачають створення того чи іншого контрольного (імплементаційного) механізму» [2, с.392].

Цю статтю ми присвячуємо дослідженню міжнародних механізмів контролю у сфері боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження. У рамках даного дослідження ми зробимо спробу окреслити коло таких механізмів, а також охарактеризувати кожен з них із використанням єдиної системи критеріїв, заснованої на особливостях тих міжнародно-правових актів, дотримання яких покликані контролювати дані механізми.

Приступаючи до виконання поставлених завдань, відзначимо, що розглянута проблематика вже досліджувалась у роботах таких вчених, як: Л. Алексєєв, Б. Бутрос-Галі, Х.-П. Гассер, В. Жуйков, І. Лукашук, Ж. Пікте, Д. Руже, Ю. Стецовський, Н. Ушаков, Л. Шестаков та інших, чії дослідження, безумовно, приймалися нами до уваги.

У сучасному розумінні механізми контролю за дотриманням державами прав людини склалися після другої світової війни, з формуванням у міжнародному праві галузі прав людини і створенням ООН. Ми вважаємо аксіоматичним твердження про доцільність існування міжнародних контрольних механізмів у даній сфері, оскільки, на наш погляд, очевидні два фактори:

– по-перше – дотримання прав людини сьогодні є наріжним каменем розвитку суспільних відносин, як у середині окремих держав, так і за їх межами; і

– по-друге – очевидно, що міжнародно-правові норми, що закріплюють основні права і свободи людини, у силу їхніх конструктивних особливостей, самі по собі не в змозі забезпечити повного дотримання проголошених у них положень.

Відзначимо, що дані фактори однаково стосуються як міжнародної системи норм щодо захисту прав людини у цілому, так і її окремих елементів, одним з яких є система норм по боротьбі з катуваннями та іншими формами негуманного поводження. Таким чином, ці фактори обумовлюють доцільність

застосування міжнародного контролю за дотриманням міжнародних правових норм у сфері боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження.

Відзначимо, що дана ідея у міжнародному праві не нова, так за твердженням Ж. Пікте і Х.-П. Гассера, контроль за дотриманням прав людини вже застосовувався раніше, але здійснювався обмеженим колом суб'єктів – державами-покровительками та Міжнародним Комітетом Червоного Хреста – і тільки у воєнний час [3, 4].

Починаючи з другої половини ХХ століття, з метою здійснення контролю за постійним дотриманням права людини на свободу від катувань та інших форм негуманного поводження, був розроблений цілий комплекс контрольних механізмів [2, 5, 6]. Слід зазначити, що згаданий комплекс нерозривно пов'язаний із системою міжнародних норм по боротьбі з катуваннями та іншими формами негуманного поводження, але (у силу об'єктивних причин) лише з тією їх частиною, яка діє у сучасних умовах і має обов'язковий характер. До таких норм слід віднести: Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р.; Конвенцію про припинення злочину геноциду і покарання за нього 1948 р.; 4 Женевські Конвенції про захист жертв війни 1949 р.; Міжнародну Конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р.; Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права 1966 р.; Конвенцію про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 р.; Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання 1984 р.; Конвенцію про права дитини 1989 р.; Європейську Конвенцію про захист прав людини та основних свобод 1950 р.; Європейську Конвенцію про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність поводження і покарання 1987 р.; Хартію основних прав Європейського Союзу 2000 р.

Специфіка даних норм та їх роль у забезпеченні захисту від катувань та інших форм негуманного поводження безпосередньо впливають на форму і зміст пов'язаних з ними механізмів контролю. Що, у свою чергу,

обумовлює доцільність всебічного дослідження цих контрольних механізмів, як в їх сукупності, так і кожного окремо. Ми пропонуємо розглянути міжнародні механізми контролю, які діють у сфері боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження, з точки зору території та сфери їхньої дії, а також у контексті форми і способу їх функціонування. Це дозволить виділити загальні і спеціальні ознаки кожного з розглянутих механізмів, а також особливості системи таких механізмів у цілому.

Перший із названих нами міжнародно-правових актів – Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р. [7] – у ст.1 закріпив положення про заохочення та розвиток цією організацією поваги прав людини та основних свобод, а у ст.55 – положення про неможливість обмеження прав і свобод за ознакою раси, статі, мови і релігії. Контрольним механізмом, покликаним забезпечувати дотримання у діяльності ООН та її держав-членів приписів її Статуту, пов'язаних з дотриманням прав людини, у тому числі і права на захист від катувань та інших форм негуманного поводження, виступають Генеральна Асамблея ООН і Економічна і соціальна рада ООН. Саме ці органи несуть відповідальність за виконання функцій щодо сприяння «...загальній повазі і дотриманню прав людини та основних свобод для усіх, незалежно від раси, статі, мови і релігії...» (ст.55 [7]). Характеризуючи даний механізм з використанням обраних критеріїв відзначимо, що він є універсальним (поширює свою дію на всю територію земної кулі), організаційним (функціонує у рамках міжнародної міжурядової організації), загальним (охоплює не тільки весь комплекс прав людини для кожної людської істоти без винятку, але й широке коло інших питань міжнародного співробітництва) і перспективним (створює умови для дотримання прав людини) міжнародним контрольним механізмом, що забезпечує, крім іншого, й дотримання права на свободу від катувань та інших форм негуманного поводження.

Продовжуючи розгляд контрольних механізмів, що діють в рамках Статуту ООН, так

само слід відзначити Комісію з прав людини ООН (з 2006 року – Рада з прав людини ООН). Ця комісія, заснована у 1946 році, стала однією з двох «функціональних комісій» у первісній структурі ООН, поряд з Комісією зі становища жінок. До основних завдань Комісії спочатку відносились підтримка прав людини і допомога державам у розробці відповідних угод. Пізніше, з другої половини 1960-х років, Комісія стала розслідувати порушення прав людини в окремих державах і оприлюднювати звіти про них. Аналіз даного механізму дозволяє нам охарактеризувати його як універсальний (поширює свою дію на всю територію земної кулі), організаційний (функціонує у рамках міжнародної міжурядової організації), галузевий (охоплює весь комплекс прав людини для кожної людської істоти без винятку) і ретроспективно-проспективний (створює умови для дотримання прав людини, а також здійснює заходи щодо припинення порушень таких прав).

Наступний міжнародно-правовий акт – Міжнародний Пакт про громадянські і політичні права 1966 р. Цей документ у ст.ст.4, 7 і 10 закріпив, відповідно: заборону на застосування катувань та інших форм негуманного поводження над ким-небудь без його вільної згоди медичних або наукових дослідів (ст.7 [8]) і право усіх осіб, позбавлених волі, на гуманне поводження і повагу гідності, властивої людській особистості (ст.10 [8]). Контрольним механізмом, покликаним забезпечувати дотримання стандартів, закріплених у Міжнародному Пакті про громадянські і політичні права став Комітет з прав людини. Комітет з прав людини був утворений на підставі частини IV Міжнародного пакту про громадянські і політичні права 1966 р. з метою здійснення контролю за дотриманням державами-учасницями взятих на себе зобов'язань і встановлення фактів, пов'язаних з цими зобов'язаннями [9, с.58]. Характеризуючи цей механізм, відзначимо, що він є універсальним (поширює свою дію на всю територію земної кулі), договірним (функціонує на підставі міжнародної норми договірною характеру), га-

лузевим (охоплює значну частину комплексу прав людини) і ретроспективним (здійснює контроль, реагуючи на порушення положень Міжнародного Пакту про громадянські і політичні права 1966 р.) міжнародним механізмом контролю у сфері прав людини, а, отже, й у сфері боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження.

Ще один документ, що закріплює заборону на застосування катувань та інших форм негуманного поводження – Міжнародна Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. У п.«b» ст.5 даної конвенції закріплено право на особисту безпеку і захист з боку держави від насильства або тілесних ушкоджень, заподіяваних як урядовими посадовими особами, так і будь-якими окремими особами, групами або установами [10]. Для контролю за виконанням приписів цієї конвенції на підставі її ст.8 був створений Комітет з ліквідації расової дискримінації, який наділений повноваженнями: а) готувати періодичні доповіді з питань виконання державами-членами їхніх зобов'язань відповідно до цієї конвенції; б) здійснювати заходи раннього попередження або невідкладні процедури, які мають форму висновків комітету або листів урядам країн; в) додатково взаємодіяти з державами, які зробили заяву відповідно до ст.14 Конвенції, на основі повідомлень про індивідуальні випадки ймовірних порушень Конвенції [11]. Використовуючи обрані критерії, даний механізм може бути охарактеризований як універсальний (поширює свою дію на всю територію земної кулі), договірний (функціонує на підставі міжнародної норми договірною характеру), спеціальний (спрямований на протидію конкретному способу порушення прав людини) і ретроспективний (здійснює контроль, реагуючи на порушення положень Міжнародної Конвенції про ліквідацію усіх форм расової дискримінації 1965 р.) міжнародний механізм контролю, що включає у сферу своєї дії боротьбу з катуваннями та іншими формами негуманного поводження.

Конвенція про припинення злочину апартеїду і покарання за нього 1973 р. закріпила: «...термін «злочин апартеїду», ...означає...

а) позбавлення члена або членів расової групи або груп права на життя і свободу особистості: ...шляхом заподіяння членам расової групи або груп серйозних тілесних ушкоджень чи розумового розладу і зазіхання на їх свободу або гідність чи у результаті застосування до них катувань або жорстоких, нелюдських або пригнічуючих гідність поводження і покарання...» (ст. II [12]) тим самим позначивши катування як форму утиску людини за національно-етнічною ознакою. Міжнародним механізмом контролю за дотриманням положень цієї конвенції є Міжнародний кримінальний суд, утворений на підставі Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду щодо актів апартеїду закріплена в п. «j» ст. 7 цього документу [13]. При цьому слід зазначити, що юрисдикція Міжнародного кримінального суду поширюється не тільки на злочин апартеїду, а й на злочин геноциду і військові злочини (ст. ст. 6, 8 [13]), формою здійснення яких є катування та інші форми жорстокого, нелюдського або пригнічуючого гідність поводження і покарання (ст. II [14]); (ст. 3 [15]). Таким чином Міжнародний кримінальний суд у ролі міжнародного контрольного механізму створює практично нездоланну перешкоду на шляху порушення права людини на свободу від катувань та інших форм негуманного поводження. Подібної оцінки він заслуговує завдяки таким характерним ознаками як: універсальність (поширює свою дію на всю територію земної кулі), процесуальність (функціонує у формі постійно діючого міжнародного судового органу), галузевий характер (охоплює своєю юрисдикцією широке коло порушень прав людини) і ретроспективність (здійснює контроль шляхом вжиття заходів у разі порушення положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р.).

Конвенція про права дитини 1989 р. закріпила, що держави-учасниці вживають усіх необхідних заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного чи психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуа-

льні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину (ст. 19 [16]). Міжнародним контрольним механізмом щодо дотримання положень зазначеної конвенції виступає Комітет ООН з прав дитини – міжнародний орган, який контролює діяльність у сфері захисту прав дітей, розглядає пропозиції та зауваження від спеціалізованих установ і комітетів ООН, а також від держав, які ратифікували Конвенцію про права дитини. Комітет аналізує доповіді держав про вжиття заходів щодо виконання зобов'язань відповідно до Конвенції [17, с. 123]. Відповідно до обраних критеріїв даний механізм може бути охарактеризований як універсальний (поширює свою дію на всю територію земної кулі), договірний (функціонує на підставі міжнародної норми договірного характеру), спеціальний (спрямований на захист прав конкретної категорії осіб) і перспективний (створює умови для забезпечення прав дитини в державах-учасниках Конвенції про права дитини 1989 р.).

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або пригнічуючих гідність видів поводження та покарання 1984 р. – це спеціалізований міжнародний договір, цілком присвячений проблемі боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження по відношенню до будь кого. Міжнародним контрольним механізмом, найбільш тісно пов'язаним з цим інструментом, є Комітет проти катувань, утворений відповідно до ст. 17 Конвенції [17]. Завдання Комітету у цілому зводяться до контролю за дотриманням Конвенції державами-учасниками. Комітет проти катувань здійснює свою контрольну діяльність на трьох рівнях: 1) отримує від держав-учасниць доповіді про вжиті ними заходи щодо здійснення своїх зобов'язань (ст. 19 [17]); 2) проводить розслідування на території держав-учасниць Конвенції (за наявності достовірної інформації про систематичне застосування у цій державі катувань) (ст. 20 [17]); 3) приймає скарги від однієї держави-учасниці на іншу державу-учасницю, а також від фізичних осіб на території держав-учасниць Конвенції на дії цих держав, що по-

рушують положення згаданої конвенції (ст.ст.21, 22 [17]). Характеризуючи цей контрольний механізм, відзначимо, що він є універсальним (поширює свою дію на всю територію земної кулі), договірним (функціонує на підставі міжнародної норми договірної характеру), спеціальним (спрямований на запобігання особливого виду порушень прав людини) і ретроспективно-проспективних (створює умови для забезпечення захисту від катувань та інших форм негуманного поводження, а також застосовує заходи у разі порушення приписів Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання 1984 р.).

Ще один міжнародно-правовий акт присвячений захисту прав людини – це Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 р. Крім інших прав, дана конвенція закріплює, що ніхто не може бути підданий катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (ст.3 [18]). Міжнародним механізмом, що здійснює контроль за виконанням приписів цього документа, виступає Європейський суд з прав людини. Юрисдикція цього міжнародного судового органу поширюється на усі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Європейську Конвенцію про захист прав людини і основних свобод 1950 р., і включає усі питання, які стосуються тлумачення і застосування зазначеної конвенції, включаючи міждержавні справи і скарги окремих осіб. Цей механізм може бути охарактеризований як регіональний (поширює свою дію на територію Європи), процесуальний (функціонує у формі постійно діючого міжнародного судового органу), галузевий (спрямований на комплексний захист прав людини) і ретроспективно-проспективний (застосовує заходи у разі порушення приписів Європейської Конвенції про захист прав людини і основних свобод 1950 р., а також створює підстави для забезпечення права на захист від катувань та інших форм негуманного поводження).

Європейська Конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що

принижує гідність поводженню і покаранню 1987 р. – ще один спеціалізований міжнародний договір присвячений боротьбі з катуваннями та іншими формами негуманного поводження. На підставі ст.1 цієї конвенції був створений Європейський комітет із запобігання катуванням [19]. Даний комітет являє собою позасудовий механізм, який служить для попередження і захисту позбавлених волі осіб від катувань та інших форм жорстокого поводження. Таким чином, можна сказати, що Комітет доповнює роботу Європейського суду з прав людини, беручи участь разом із ним у формуванні європейської системи механізмів щодо захисту прав людини. На користь цього твердження говорить і той факт, що Секретаріат Європейського комітету із запобігання тортурам є складовою частиною Генерального директорату з прав людини та правових питань Ради Європи. Характеризуючи цей контрольний механізм, відзначимо, що він є регіональним (поширює свою дію на територію Європи), договірним (функціонує на підставі міжнародної норми договірної характеру), спеціальним (спрямований на запобігання особливого виду порушень прав людини) і ретроспективно-проспективним (створює умови для забезпечення захисту від катувань та інших форм негуманного поводження, а також застосовує заходи у разі порушення приписів Конвенції про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність поводженню і покаранню 1987 р.).

Продовжуючи розгляд діючих у Європі механізмів захисту від катувань та інших форм негуманного поводження відзначимо, так само, Хартію основних прав Європейського Союзу 2000 р. Це один з новітніх документів у сфері захисту прав людини, що застосовує вельми не стандартний підхід до закріплення притаманних людині прав і основних свобод. Проблемі недопущення катувань та подібних їм форм поводження у Хартії присвячено кілька статей: ст.1 – «Людська гідність»; ст.3 – «Право на цілісність особистості»; ст.4 – «Заборона катувань, нелюдського або принижуючого гідність поводження і покарання» та ст.19 – «Захист у разі видво-

рення, висилки та видачі». Зазначені статті, відповідно, закріплюють: «Людська гідність недоторканна. Вона підлягає повазі і захисту» (ст.1 [20]); «Кожна людина має право на власну фізичну і психічну цілісність... В рамках медицини та біологічної науки, зокрема, має бути забезпечено: добровільну і усвідомлену згоду зацікавленої особи відповідно до правил, визначених законом...» (ст.3 [20]); «Ніхто не може зазнавати катувань, а також нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню і покаранню» (ст.4 [20]); «Ніхто не може бути виселений, висланий або виданий на територію держави, коли є серйозна загроза, що особу у ній буде піддано... катуванням, іншому нелюдському або такому, що принижує людську гідність покаранню та поводженню» (ст.19 [20]). Механізмом контролю за дотриманням положень Хартії, згідно ст.ст.6, 19 Договору про Європейський Союз 1992 р., є Суд Європейського Союзу – інституціональний елемент ЄС на який покладено функцію щодо забезпечення дотримання законодавства ЄС (ч.1 ст.19 [21]). Аналіз особливостей організації та функціонування цього механізму дозволяє охарактеризувати його як субрегіональний (поширює свою дію на частину території європейського регіону, що входить до складу Європейського Союзу), процесуальний (функціонує у формі постійно діючого судового органу наднаціонального характеру), загальний (забезпечує контроль за дотриманням всього нормативно-правового комплексу ЄС) і ретроспективно-проспективний (створює умови для забезпечення захисту від катувань та інших форм негуманного поводження, а також може застосовувати заходи у разі порушення норм Хартії основних прав Європейського Союзу 2000 р.).

Таким чином, у цій статті ми описали систему міжнародних контрольних механізмів у сфері боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження, а також, використавши єдиний набір критеріїв оцінювання, виділили ознаки, що характеризують кожен із цих механізмів окремо. Отримані результати дозволяють нам класифікувати міжнародні механізми контролю у сфері бо-

ротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження наступним чином:

- 1) за територіальною ознакою – універсальні, регіональні, субрегіональні;
- 2) за формою – організаційні, договірні, процесуальні;
- 3) за сферою діяльності – загальні, галузеві, спеціальні;
- 4) за методом діяльності – проспективні, ретроспективні, змішані (ретроспективно-проспективні).

ЛІТЕРАТУРА

1. Дженис М. Европейское право в области прав человека. Практика и комментарии / М. Дженис, Р. Кэй, Э. Брэдли.– М. : Права человека, 1997. – 640 с.
2. Черниченко С. В. Теория международного права : в 2 т. – М. : НИМП, 1999– . – Т. 2. Старые и новые теоретические проблемы. – 1999. – 531 с.
3. Пикте Ж. Международный Комитет Красного Креста: уникальное учреждение / Ж. Пикте. – М. : МККК, 1997. – 104 с.
4. Гассер Х.-П. Международное гуманитарное право: Введение / Х.-П. Гассер. – М. : МККК, 1995. – 124 с.
5. Международное право : учебник / [Шестаков Л. Н. и др.]. – М. : Юрид. лит., 1999. – 463 с.
6. Ушаков Н. А. Международное право : учебник / Н. А. Ушаков. – М. : Юристь, 2000. – 304 с.
7. Устав ООН // Действующее международное право. Т.1 / [Колосов Ю. М., Кривчикова Э. С.]. – М. : НИМП, 1997. – 720 с.
8. Пакт про громадянські та політичні права : від 06.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pact_pol.shtml.
9. Бутрос-Гали Б. Организация Объединенных Наций и права человека. ООН / Б. Бутрос-Гали. – М. : Права человека, 1995. – 124 с.
10. Міжнародна Конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації : від 21.12.1965 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/raceconv.shtml.

11. Исмаилов Б. И. Международные стандарты прав человека для органов по поддержанию правопорядка / Исмаилов Б. И. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.allpravo.ru>.
12. Міжнародна конвенція про запобігання злочину апартеїду і покарання за нього : від 30.11.1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/apartheid1973.shtml.
13. Римський статут Міжнародного кримінального суду : від 17.07.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.conventions.ru/view_base.php?id=167.
14. Конвенція про запобігання злочину геноциду і покарання за нього : від 09.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/genocide.shtml.
15. Женевська Конвенція про захист цивільного населення : від 12.08.1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/geneva_civilian_1.shtml.
16. Конвенція про права дитини : від 20.11.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml.
17. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання : від 10.12.1984 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/torture.shtml.
18. Европейская Конвенция о защите прав человека и основных свобод // Права человека: Сборник универсальных и региональных международных документов / сост. Л. Н. Шестаков. – М. : Московский университет, 1990. – 205 с.
19. Європейська Конвенція про попередження катувань та нелюдського або принижуючого гідність поводження чи покарання : від 26.11.1987 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/1305480>.
20. Хартія основних прав Європейського Союзу : від 07.12.2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eulaw.ru/treaties/charter>.
21. Договір про Європейський Союз : від 07.02.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/2566557>.

Тітов Є. Б. Міжнародні механізми контролю у сфері боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження / Є. Б. Тітов // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 311–317 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_1_51.pdf

Стаття присвячена проблемі міжнародно-правового регулювання боротьби з катуваннями та іншими формами негуманного поводження. У статті розглядаються, аналізуються та систематизуються міжнародні механізми контролю у сфері боротьби з катуваннями та іншим жорстоким, нелюдським або принижуючому гідність поводженням чи покаранням.

***

Тітов Е.Б. Международные механизмы контроля в сфере борьбы с пытками и иными формами не гуманного обращения

Статья посвящена проблеме международно-правового регулирования борьбы с пытками и иными формами не гуманного обращения. В статье рассматриваются, анализируются и систематизируются международные механизмы контроля в сфере борьбы с пытками и другими жестокими, бесчеловечными или унижающими достоинство видами обращения и наказания.

***

Titov E.B. International Control Mechanisms in the Fight against Torture and Other Forms of Inhumane Treatment

The article is devoted to the international legal regulation of the fight against torture and other forms of inhumane treatment. This article discusses, analyzes and systematized international control mechanisms in the fight against torture and other forms of inhumane treatment.